

УДК 37.014

О. Г. ГУЛА*

**НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ
(за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Сучасна наука та освіта Волині»,
22 листопада 2018 р., м. Володимир-Волинський)**

Поширення глобалізаційних тенденцій неминуче призводить до активізації ідей про самоідентичність народів, національних меншин, етнічних груп, окремішність територій, областей, країв. Тому, задля вчасного реагування на зміни ситуації, держави зацікавлені у розвитку наукових досліджень, пов'язаних із вивченням історій та культур тих меншин, груп, які проживають на їхній території. Україна в цьому процесі не є виключенням.

Яскравим прикладом цьому може слугувати проведення 22 листопада 2018 р. Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна наука та освіта Волині», присвяченої 100-річчю Національної академії наук України. Конференція проходила у Вищому комунальному навчальному закладі «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського», який разом із Регіональною радою молодих учених при Управлінні освіти, науки та молоді Волинської обласної державної адміністрації виступив її організатором.

* Гула Оксана Григорівна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу технологічного забезпечення архівної справи Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства.

У засіданнях конференції взяли участь понад 200 науковців із Білої Церкви, Києва, Ковеля, Луцька, Львова, Нововолинська, а також Мінська (Білорусь).

Урочисте відкриття конференції розпочалося з виступу першого заступника голови регіональної ради молодих учених при Управлінні освіти, науки та молоді Волинської обласної державної адміністрації, голови предметної комісії мистецьких дисциплін ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського», канд. мистецтвознавства Богдана Жулковського. Він привітав учасників конференції та зазначив, що її проведення покликане консолідувати науковий потенціал молодого покоління дослідників та налагодити, посилити контакти між освітніми закладами не лише Волині, але й України загалом.

Свої вітання та найкращі побажання усім присутнім також висловили: головний спеціаліст відділу дошкільної, загальної середньої та вищої освіти Управління освіти, науки та молоді Волинської обласної державної адміністрації Лариса Роговська, директор ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського», канд. пед. наук, викладач-методист Микола Савельєв, голова Регіональної ради молодих учених при Управлінні освіти, науки та молоді Волинської обласної державної адміністрації, канд. юрид. наук, доц. Олена Назарук.

Пленарне засідання «Національна академія наук України: історія та сьогодення» було присвячене 100-річчю від дати заснування Національної академії наук України. На ньому свої доповіді представили Микола Нагірний, Ніна Данилюк, Галина Толстіхіна.

У виступі під назвою «Академія наук України: історія та сьогодення» канд. іст. наук, доц., викладач ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського» Микола Нагірний зауважив, що у багатьох європейських країнах (Велика Британія, Франція та ін.) ще на початку доби Нового часу було створено академічні інституції, які стали інтелектуальним символом держав і націй. В Україні також здавна прагнули створити власну академію наук, адже завжди мали потужний культурно-освітній потенціал. Так, розвиток науки і освіти серед східних слов'ян розпочався за Володимира Великого та Ярослава Мудрого і продовжувався протягом століть. Автор стверджує, що із заснуванням Києво-Могилянської академії та Львівського університету наука на українських землях почала набувати системного характеру. Сформувати ж класичну наукову інституцію вдалося лише у листопаді 1918 р., коли П. Скоропадський підписав «Закон про заснування Української академії наук у м. Києві». З цього часу українська наука почала розвиватися на якісно новому рівні.

Ніна Данилюк, д-р філол. наук, проф. кафедри української мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк) у доповіді «Агатангел Кримський – організатор Української академії наук, мовознавець і письменник» порушила актуальну і важливу тему значення діяльності А. Кримського на шляху становлення Української академії наук. Зокрема, доповідач зазначила, що після отриманого восени 1918 р. запрошення від уряду П. Скоропадського, А. Кримський приїхав до Києва і одразу ж долучився до наукового процесу. Його призначили секретарем новоутвореної академії (до 1928 р.), головою першого (історико-філологічного) відділу Інституту української наукової мови. Крім того, він був ініціатором утворення діалектологічної, правописної, тюркологічної і єврейської комісій та комісій живої мови й історії мови, сформував кабінет арабо-іранської філології. Водночас був редактором наукового видання «Записки Історико-філологічного відділу Української академії наук», а з 1925 р. – головою Київської філії Всесоюзної асоціації сходознавства, створеної при Академії. За активну наукову, організаційну, перекладацьку діяльність та внесок у розвиток української освіти, науки і культури його ім'ям було названо Інститут сходознавства НАН України, створений у 1991 р.

Цікавим і змістовним був виступ Галини Толстіхіної, директора комунальної установи «Волинська обласна Мала академія наук України». Дослідниця повідомила, що на сьогодні в Україні сформоване ро-

зуміння важливості підтримки обдарованої молоді як майбутньої наукової еліти та гармонійного розвитку наукового потенціалу нації. Такі завдання в Україні виконує НАН України безпосередньо через систему Малої академії наук. Доповідач зазначила, що сучасна модель МАН як структурної ланки НАН України сформувалася у 1993 р., коли на засіданні колегії Міністерства освіти України та Президії Академії наук України було ухвалено спільну постанову «Про шляхи вдосконалення діяльності Малих академій наук і наукових товариств учнів як центрів формування наукової еліти України». Це забезпечило співпрацю МАН України із закладами вищої освіти та науковими установами.

У жовтні 2017 р. МАН України отримала новий імпульс для роботи з обдарованими дітьми, адже на засіданні Виконавчої Ради ООН із питань освіти, науки і культури було прийнято рішення про створення на базі МАН Центру ЮНЕСКО 2-ї категорії. Це відкрило можливості для слухачів МАН щодо участі у різноманітних міжнародних проектах, турнірах, конференціях, інтелектуальних змаганнях. У цьому ключі працює і Волинська обласна МАН – єдиний на теренах Волині заклад позашкільної освіти наукового спрямування. До організаційної структури ВО МАН входять 33 наукові товариства (районні, міські, об'єднання територіальних громад, закладів загальної середньої освіти обласного підпорядкування), що сприяють творчому зростанню слухачів та їхньому професійному становленню як майбутніх науковців.

Окрім розгорнутого виступу Галини Толстихіної, на пленарному засіданні було представлено низку кращих наукових робіт учнів – слухачів МАН.

Наукові співробітники бібліотеки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк) Галина Онисько та Оксана Єдинак провели для присутніх учасників конференції майстер-клас під назвою «Сучасна наукова комунікація: інструменти для вивчення та оцінки наукових журналів, підготовки та просування наукового дослідження». Насамперед дослідниці поглиблено розповіли про усі нюанси користування міжнародними наукометричними базами Scopus і Web of Science Core Collection і звернули увагу на існування низки безкоштовних баз даних із пошуку журналів, статті з яких є у відкритому доступі.

Учасники організованої конференції виступали на чотирьох секційних засіданнях:

1. Суспільно-гуманітарні науки (підсекції «Філологія та журналістика», «Психологія. Правознавство. Історія», «Мистецтво. Культура. Релігія»).

2. Природничі та технічні науки (підсекції «Географія. Біологія», «Технічні та фізико-математичні науки»).

3. Економічні науки.

4. Модернізація змісту освіти (підсекції «Теорія та історія педагогіки», «Інноваційні технології в навчанні»).

Авторка цього повідомлення, як представниця Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, взяла участь у засіданні секції 1, підсекції «Психологія. Правознавство. Історія». Нею було виголошено доповідь «Поширення знань про Україну в освітньому середовищі Республіки Хорватія», де, зокрема, зазначено, що система освіти Республіки Хорватія побудована за західноєвропейським зразком та поєднує у собі 4 рівні здобуття знань: дошкільне виховання, основна, середня та вища школа. Саме у середній школі учні починають глибше знайомитися з минулим кайн світу. І українська історія не є виключенням. Насамперед хорватські школярі вивчають період Київської Русі, причому у підручниках говориться про центр об'єднання слов'ян – Київ та про князя Олега. Наступним періодом вивчення є сутички русичів із сусідніми народами. Розглядаються військові походи руських князів, говориться про міць та спритність військ. Детально вивчається діяльність Ярослава Мудрого, а закінчується вивчення української історії нападами монголів та розпадом Київської Русі.

Крім того, законодавством Республіки Хорватія передбачене та реалізується право національних меншин на вивчення рідної мови в загальноосвітніх школах. Діаспора докладает послідовних зусиль щодо розвитку шкільництва українською мовою. Станом на сьогодні в Хорватії відбувається вивчення українознавчих предметів у чотирьох хорватських школах у Липовлянах, Петровцях, Каніжі і Шумече, які відвідує понад 50 учнів. На щорічній основі організовуються літні шко-

ли для дітей з вивчення української й русинської мов, які проходять в Україні та в Республіці Хорватія.

Щодо поширення знань про Україну у вищій школі, то у Загребському університеті діє у складі відділу східнослов'янських мов і літератур філософського факультету кафедра української мови і літератури. Окрім курсу історії української літератури та історії України загалом, хорватські студенти протягом всього періоду навчання студіюють основи граматики, лінгвістики, морфології, орфографії, синтаксису, лексикології, фразеології, фонетики. Вивчення усіх цих складових мовознавства супроводжується проведенням практичних занять, де для закріплення здобутих знань та їх вдосконалення проводяться колоквиуми, контрольні роботи, обговорення у вигляді діалогів, перевірка за допомогою перекладів українських текстів. Поширення українознавчих знань має важливе політичне значення для Хорватії. Насамперед, це забезпечує стабільність держави, адже влада надає повну можливість зберігати та розвивати власну національну культуру в рамках існуючого хорватського суспільства. Разом із цим, створюється зручний майданчик для проведення акцій «культурної дипломатії»: міждержавний діалог відбувається на рівні усього суспільства, а не обмежується офіційними особами.

Обговорення проблем освіти продовжилося доповіддю магістранта факультету історії, політології та національної безпеки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Любомира Дударчука, який порушив тему становища педагогічних працівників на Волині в роки німецької окупації (1941–1944). Дослідник зазначив, що педагогічні працівники на Волині впродовж 1941–1944 рр. були

однією із найбільш освічених соціальних верств. Розмір їхньої заробітної плати був досить високим, однак залежав не лише від професійних якостей, а й від статі та національності. Навчальне навантаження вчителів, з огляду на їх недостатню кількість, було значним. Автор повідомив, що після закінчення навчального року, в період літніх канікул, вчителі змушені були організувати в школах дитячі садки. Це робилося для того, щоб вивільнити місцевих селян, аби вони могли безперешкодно працювати в полі у період жнив. Ця вказівка позначилася на становищі волинських педагогів, адже вони змушені були працювати майже цілий рік і не мали повноцінної літньої відпустки. Максимальний її термін складав 6 днів на рік, і право її отримання мали лише ті особи, які пропрацювали в освітній сфері тривалий термін. Із метою підвищення фахового рівня вчителів організувалися короткотермінові педагогічні курси. В період погіршення матеріального становища освітян, зумовленого тимчасовим закриттям шкіл, місцева влада надавала їм фінансову підтримку.

Цікаву і контроверсійну тему представив канд. іст. наук, доц., викладач ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського» Микола Нагірний. Доповідач одразу зауважив, що справа національної належності населення в Київській Русі досі є суперечливою темою. Українські, російські та білоруські історики розглядають давньоруську державу як невід'ємну частину історії своїх народів. Тут закономірно виникає питання про те, хто має більше право вважати себе її спадкоємцями. Разом із тим, численні наукові дослідження з антропології, етнографії та археології доводять, що прямими нащадками літописних меря* є сучасні росіяни, а точніше – мешканці сучасної Московської області і прилеглих до неї територій. Російська народність формувалася в процесі контактів нечисельних слов'янських племен, балтійських і фіномовних етнічних груп за активної участі державної влади. Аборигенна меря втягувалася в єдиний етногенетичний процес, який вів до формування населення Ростово-Суздальської землі. Місцеве фіно-угорське населення поступово переймало слов'янську мову як мову міжнаціонального спілкування. Етноси перемішувалися, російська мова витіснила інші, і меря стали росіянами. Але, розчинившись у масі росіян, фіно-угри зберегли свій антропологічний тип, який тепер сприймається як типово російський. У цьому зв'язку вивчення мері є, по суті, дослідженням етногенезу російського народу.

Викладач історії Луцького кооперативного коледжу Львівського торговельно-економічного університету Юлія Ключук у доповіді

* Меря – давній фіно-угорський народ, споріднений з сучасними марійцями, що відіграв значну роль у формуванні російського етносу. Існував на території сучасної Московської, Владимирської, Ярославської, Івановської й Костромської областей.

«Діяльність товариства «Просвіта» у 1868–1923 рр. (на прикладі матеріалів Львівського державного історичного архіву)» повідомила, що питання реституції культурних цінностей займає особливе місце в системі міжнародної і національної охорони культурної спадщини. Прикладом важливого партнера України у питаннях повернення культурних цінностей виступає Польща, яка з перших днів української незалежності продемонструвала прагнення розбудовувати міждержавні відносини. Як прояв поваги до українського народу, Лех Валенса передав Україні архівні збірники протоколів громадської організації «Просвіта», які зберігалися в архіві Варшавської бібліотеки. Копітка робота польських та українських експертів сприяла систематизації документів для повернення в Україну архіву товариства «Просвіта». Ці документи являють собою цілісний комплекс протоколів засідань товариства – від становлення, розширення, напрямів роботи, створення структури товариства та перших загальних зборів. Архівні документи дають можливість виокремити визначних просвітян, ознайомитися з біографічними сторінками та простежити суспільно-політичні погляди членів товариства.

Доповідь викладача кафедри освітніх, педагогічних технологій ПЗВО «Академія рекреаційних технологій і права» Євгенія Распопова мала суто теоретичний характер та торкалася питання іморталізму як категорії соціогуманітарного дискурсу. Так, серед широкого спектру метанаративних узагальнень соціогуманітарних категорій, антропологічна складова займає одне з центральних місць у науковому дискурсі. Проблема концепту *homo immortalis* на рівні філософсько-теоретичного обґрунтування, його екзистенціального вектору завжди займала центральне місце у дослідженнях сучасної філософської антропології. Власне, *homo immortalis* дає підставу для формування герменевтичного кола соціогуманітарних проблем, що трансформується в дискурс «одвічних проблем сенсовості буття, смерті та безсмертя, виділяючи вітологічні, футуристичні, прогностичні та біоетичні сегменти». Проблема іморталізму посідає вагомe і важливе місце в сучасному соціокультурному дискурсі. В перспективі подальших доробок, проблема *homo immortalis* повинна конструктивніше зосередитись в психологічному, педагогічному, релігійнознавчому та філософському сегменті, формуючи праксис на створений гуманітаристикою теоретичний запит.

Насамкінець організатори конференції підвели головні підсумки, а також відзначили учасників почесними дипломами, а найактивніших доповідачів – подяками.

Фото для публікації взято із сайту ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського». URL: <https://www.vvpc.com.ua/science> (дата звернення: 16.12.2018).